

Sygn. akt V CSK 458/08

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 16 czerwca 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Barbara Myszka
SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z powództwa E.P., N.L., R.P. i R.P.
przeciwko Skarbowi Państwa - Prezydentowi Miasta B.
o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 16 czerwca 2009 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w B.
z dnia 30 lipca 2008 r., sygn. akt [...],

oddala skargę kasacyjną; zasądza od strony pozwanej na rzecz powodów kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w B. wyrokiem z dnia 23 kwietnia 2008 r. dokonał uzgodnienia treści księgi wieczystej KW [...], prowadzonej w tymże Sądzie Rejonowym dla nieruchomości położonej w B. przy ul. M. 17, z rzeczywistym stanem prawnym w ten sposób, że w dziale II w miejsce wpisu Skarbu Państwa wpisał jako właścicieli R.P., R.P., E.P. i N.L. po ¼ części.

Sąd Rejonowy poczynił następujące ustalenia:

Postanowieniem z dnia 14 września 2005 r. Sąd Rejonowy w B. utrzymał w mocy zaskarżony skargą na orzeczenie referendarza sądowego wpis w wyżej opisanej księdze wieczystej na mocy którego w dziale II w miejsce R.P., R.P., E.P. i N.L. wpisany został jako właściciel Skarb Państwa. Apelację od powyższego postanowienia Sąd Okręgowy w B. oddalił postanowieniem z dnia 18 kwietnia 2007 r., następnie Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 12 grudnia 2007 r. oddalił skargę kasacyjną. Podstawą dokonanego wpisu była decyzja Ministra Finansów z dnia 6 maja 2005 r., w której stwierdzono przejście na rzecz Skarbu Państwa przedmiotowej nieruchomości stanowiącej własność R.P., R.P., E.P. i N.L.

Powodowie nabyli spadek po B.P., zmarłym 1 maja 1957 r., po ¼ części, co zostało stwierdzone postanowieniem Sądu Rejonowego w B. z dnia 21 lutego 2001 r. Powodowie nie składali wniosku o odszkodowanie, nie brali udziału w postępowaniu przed Komisją do spraw odszkodowań w USA, nie otrzymali żadnego odszkodowania, nie składali oświadczeń o zrzeczeniu się swoich praw.

Komisja Stanów Zjednoczonych do spraw uregulowania Roszczeń Zagranicznych decyzją [...], na podstawie wniosku zarejestrowanego w Komisji na mocy układu pomiędzy rządem USA a rządem PRL podpisanego 16 lipca 1960 r. przyznała odszkodowanie J.P., R.P., E.P. i T.P. za prawo własności spornej nieruchomości, jednocześnie osoby te złożyły przed Amerykańską Komisją Odszkodowawczą oświadczenia o zrzeczeniu się praw do tej nieruchomości.

Sąd Rejonowy po rozważeniu przepisów ustawy z dnia 9 kwietnia 1968 r. o dokonywaniu w księgach wieczystych wpisu na rzecz Skarbu Państwa w oparciu o międzynarodowe umowy o uregulowaniu roszczeń finansowych (Dz. U. Nr 12,

poz. 65) oraz kwestii łączących się ze związaniem Sądu w postępowaniu cywilnym decyzjami administracyjnymi doszedł do przekonania, że uprawnienie Sądu do samodzielnego ustalania okoliczności faktycznych, tworzących podstawę rozstrzygnięcia nie może być w świetle art. 233 k.p.c. poddawane w wątpliwość. Ewentualne ograniczenia w tym względzie musiałyby wynikać z uregulowania ustawowego, co ma miejsce w przypadku skazującego wyroku karnego (art. 11 k.p.c.). Kognicja Sądu nie może być ograniczona również, co do możliwości wywodzenia dalszych skutków cywilno[prawnych z faktów poddanych ocenie organu administracyjnego w sytuacji, w której decyzja administracyjna tych dalszych skutków nie dotyczy.

Sąd Rejonowy uznał, że oświadczenia o zrzeczeniu się majątku przed Amerykańską Komisją Odszkodowawczą złożyły osoby nieuprawnione. Nie może być mowy o pozbawieniu powodów ich prawa własności, gdyż Skarb Państwa nie wykazał istnienia podstawy prawnej nabycia spornej nieruchomości.

Apelację pozwanego od wyroku Sądu pierwszej instancji Sąd Okręgowy w B. oddalił wyrokiem z dnia 30 lipca 2008 r. Sąd Okręgowy dodatkowo ustalił, że w dziale II księgi wieczystej KW [...] jako pierwszy został wpisany J.P. syn B. i E. na podstawie wniosku z dnia 29 października 1992 r. oraz postanowienia Sądu Rejonowego w B. z dnia 23 kwietnia 1992 r. w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po B.P. zmarłym w dniu 1 maja 1957 r. J.P. został wpisany w dziale II w dniu 16.11.1993 r. Wpis ten wykreślono. Jako drugi w tym dziale figurował wpis na rzecz następujących osób: R.P., N.L., R.P. i E.P. po ¼ części na rzecz każdego z nich. Wpisano 24 maja 2004 r. Wpis ten wykreślono. Trzeci i ostatni wpis właściciela dotyczy Skarbu Państwa na podstawie wniosku z dnia 17 maja 2005 r. oraz decyzji Ministra Finansów z dnia 6 maja 2005 r. Wpisano 10 czerwca 2005 r.

W ocenie Sądu Okręgowego z powyższych ustaleń wynika, że w dacie wejścia w życie ustawy z dnia 9 kwietnia 1968 r. o dokonywaniu w księgach wieczystych wpisów na rzecz Skarbu Państwa w oparciu o międzynarodowe umowy o uregulowaniu roszczeń finansowych, czyli w dniu 17 kwietnia 1968 r. rzekomi spadkobiercy B.P. zrzekający się własności nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa nie byli wpisami w księdze wieczystej. Gdyby byli wpisani

zadziałałaby rękojmią wiary publicznej ksiąg wieczystych z art. 5 ustawy o księgach wieczystych i hipotece.

Sąd Okręgowy rozstrzygając kwestie związania sądu w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym treścią decyzji Ministra Finansów wydaną w oparciu o ustawę z dnia 9 kwietnia 1968 r. o dokonywaniu w księgach wieczystych wpisów na rzecz Skarbu Państwa w parciu o międzynarodowe umowy o uregulowaniu roszczeń finansowych nie stwierdził aby powołana ustawa ustanawiała reżim związania decyzją Ministra Finansów w sprawach o prawo własności. Art. 2 tej ustawy odnosi się do wpisu do księgi wieczystej i był do tej pory rozumiany w ten sposób, że związanie dotyczy postępowania w przedmiocie wpisu. Wszystkie organy i sądy, które dotychczas zajmowały się tą sprawą wyraziły jednomyślny pogląd, że spór o własność jest możliwy i należy do drogi procesu cywilnego. Chronologicznie taki pogląd został wyrażony na etapie wydawania przez Ministra Finansów decyzji z dnia 6 maja 2005 r., potem na etapie rozstrzygnięcia Sądu Administracyjnego, następnie na etapie postępowania wieczystoksięgowego w przedmiocie wpisu oraz postępowania apelacyjnego dotyczącego wpisu.

W ocenie Sądu Okręgowego w rozpoznawanej sprawie znajduje zastosowanie wykładnia prawa przedstawiona w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2005 r., III CK 565/04, zgodnie z którą przy rozpoznaniu powództwa z art. 10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece sądowi nie wolno badać ważności decyzji administracyjnej, jednakże sąd ma obowiązek badania rzeczywistego stanu prawnego nieruchomości dla której prowadzona jest księga wieczysta. Sąd bada prawo własności takiej nieruchomości, a więc ocenia skuteczność zdarzenia cywilnoprawnego, z którego wywodzi się prawo. Jeżeli tym zdarzeniem jest decyzja, wówczas obowiązkiem sądu jest rozważyć dla potrzeb postępowania cywilnego czy istotnie zdarzenie takie wprowadziło, czy też nie dokonało zmiany prawa własności konkretnej nieruchomości.

Powołana decyzja Ministra Finansów z dnia 6 maja 2005 r. nie dokonała zmiany prawa własności przedmiotowej nieruchomości, gdyż była decyzją deklaratoryjną, zaś do zmiany stanu prawnego nieruchomości mogło dojść tylko na skutek ziszczenia się stanu faktycznego obejmującego zrzeczenie się przez właściciela

nieruchomości praw do niej, przyznanie odszkodowania za tę nieruchomość i wejście w życie ustawy z dnia 9 kwietnia 1968 r.

Ten stan faktyczny prowadzący do zmiany właściciela nieruchomości nie ziścił się. Brakującym elementem była okoliczność, że spadkobiercy B.P. nie wzięli udziału w postępowaniu przed Amerykańską Komisją Odszkodowawczą, co spowodowało, że nie mogło nastąpić przejście własności nieruchomości zgodnie z powołaną ustawą.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego pozwany wniósł skargę kasacyjną. W skardze zarzucono naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy tj.

- art. 2 ustawy z dnia 9 kwietnia 1968 r. o dokonywaniu w księgach wieczystych wpisów na rzecz Skarbu Państwa w oparciu o międzynarodowe umowy o uregulowaniu roszczeń finansowych przez zakwestionowanie wpisu do księgi wieczystej dokonanego na podstawie tego przepisu, pomimo, że nie została usunięta z obrotu decyzja administracyjna stanowiąca podstawę wpisu;
- art. 2 § 3 k.p.c. poprzez rozstrzygnięcie kwestii, której rozpoznanie zostało przekazane przez przepisy szczególne do właściwości organów innych niż sąd powszechny;
- art. 170 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi przez podjęcie rozstrzygnięcia sprzecznego z treścią prawomocnego wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z dnia 6 marca 2006 r., w którym Sąd oddalił skargę na decyzję Ministra Finansów z dnia 17 czerwca 2005 r.;
- art. 2, 7 i 10 Konstytucji przez nieuwzględnienie zasad Konstytucyjnych wyrażonych we wskazanych przepisach.

Zarzucono także naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece przez przyjęcie, że w stanie faktycznym ustalonym w niniejszej sprawie istnieje niezgodność między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej KW [...] Sądu Rejonowego w B. a rzeczywistym stanem prawnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota zagadnienia sprowadza się do oceny zakresu orzekania oraz zakresu mocy wiążącej decyzji Ministra Finansów utrzymanej w mocy przez Wojewódzki Sąd Administracyjny. Zakres ten określony został przepisami ustawy z dnia 9 kwietnia 1968 r. o dokonywaniu w księgach wieczystych wpisów na rzecz Skarbu Państwa w oparciu o międzynarodowe umowy o uregulowaniu roszczeń finansowych, gdyż na podstawie przepisów wymienionej ustawy decyzja została wydana. Ponieważ zaś – zgodnie z treścią art. 1 pkt 1 ustawy – ma ona zastosowanie tylko do wpisów na rzecz Skarbu Państwa w księgach wieczystych tytułu własności, przeto zakres deklaratoryjnego stwierdzenia o przejściu na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości na podstawie umowy międzynarodowej ogranicza się wyłącznie do kwestii uzyskania przez Skarb Państwa tytułu własności jako podstawy wpisu do księgi wieczystej, a nie prawa własności. Minister Finansów po ustaleniu, że zostały spełnione określone przesłanki na podstawie art. 2 ustawy z dnia 9 kwietnia 1968 r., obowiązany był do wydania decyzji stwierdzającej przejście na rzecz Skarbu Państwa prawa własności spornej nieruchomości, która była podstawą wpisu do księgi wieczystej Skarbu Państwa jako właściciela tej nieruchomości. Minister Finansów nie był natomiast uprawniony do kwestionowania ustaleń Komisji Stanów Zjednoczonych do spraw uregulowania Roszczeń Zagranicznych i dokonywania ustaleń samodzielnych sprzecznych z ustaleniami Komisji. Jeżeli w wyniku wydania tej decyzji powstał spór co do prawa własności tej nieruchomości, to uprawnionym do jego rozstrzygnięcia jest sąd powszechny.

Wbrew odmiennej ocenie skarżącego Sąd Okręgowy nie kwestionował decyzji administracyjnej Ministra Finansów, ani wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego. Ostateczna decyzja Ministra Finansów upoważniała do wpisu w księdze wieczystej i taki wpis został dokonany. Wpis w księdze wieczystej na podstawie decyzji administracyjnej nie może stanowić przeszkody w wytoczeniu powództwa opartego na art. 10 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, wręcz przeciwnie, dopiero dokonanie wpisu przesądza o możliwości wystąpienia z roszczeniem opartym na podstawie art. 10 ust. 1. Ponieważ zarzuty skargi kasacyjnej dotyczące naruszenia wszystkich wskazanych w niej przepisów prawa opierają się na wadliwym założeniu, że ostateczna decyzja Ministra Finansów wydana została nie tylko dla dokonania wpisu w Księdze wieczystej ale kreuje

prawo własności Skarbu Państwa, niezależnie od tego komu własność przysługiwała przed wydaniem decyzji, zarzuty te uznać należy za chybione.

Nie bez znaczenia jest, że zarówno Minister Finansów., Wojewódzki Sąd Administracyjny jak również Sąd obu instancji w postępowaniu wieczystoksięgowym odmówiły badania czy powodom przysługuje prawo własności spornej nieruchomości odsyłając ich na drogę procesu. W tej sytuacji podzielenie stanowiska skarżącego prowadziłoby w istocie nie tylko do pozbawienia powodów prawa do sądu, ale pozbawiałoby ich prawa do rozpatrzenia sprawy przez jakikolwiek organ Państwa.

Z powyższych względów na mocy art. 398¹⁴ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.